

Volume III (2017)

Pausanias, Hellas'ın Tasviri I. 1. 1 – I. 3. 5.

Παυσανίας, Ελλάδαος Περιήγησις I. 1. 1 – I. 3. 5.

Çeviren: Necmettin ERAYDIN

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume III: Ocak-Aralık 2017) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni: Pausanias, *Hellas'ın Tasviri* I. 1. 1 – I. 3. 5., Çev. N. Eraydın *Libri* III (2017) 512-529. DOI: 10.20480/lbr.2017043

Geliş Tarihi: 05.08.2017 | Kabul Tarihi: 23.11.2017
Elektronik Yayın Tarihi: 24.12.2017

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΩΣ

I. 1. 1 – I. 3. 5.

I.1.1.

τῆς ἠπείρου τῆς Ἑλληνικῆς κατὰ νήσους τὰς Κυκλάδας καὶ πέλαγος τὸ Αἰγαῖον ἄκρα Σούνιον πρόκειται γῆς τῆς Ἀττικῆς· καὶ λιμὴν τε παραπλεύσαντι τὴν ἄκραν ἐστὶ καὶ ναὸς Ἀθηνᾶς Σουνιάδος ἐπὶ κορυφῇ τῆς ἄκρας. πλέοντι δὲ ἐς τὸ πρόσω Λαύριόν τέ ἐστιν, ἔνθα ποτὲ Ἀθηναίους ἦν ἀργύρου μέταλλα, καὶ νῆσος ἔρημος οὐ μεγάλη Πατρόκλου καλουμένη· τεῖχος γὰρ ὠκοδομήσατο ἐν αὐτῇ καὶ χάρακα ἐβάλετο Πάτροκλος, ὃς τριῆρεσιν ὑπέπλει ναύαρχος Αἰγυπτίας, ἃς Πτολεμαῖος ὁ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου τιμωρεῖν ἔστειλεν Ἀθηναίους, ὅτε σφίσις Ἀντίγονος ὁ Δημητρίου στρατιὰ τε αὐτὸς ἐσβεβληκῶς ἐφθειρε τὴν χώραν καὶ ναυσὶν ἅμα ἐκ θαλάσσης κατεΐργεν.

I.1.2.

ὁ δὲ Πειραιεὺς δῆμος μὲν ἦν ἐκ παλαιοῦ, πρότερον δὲ πρὶν ἢ Θεμιστοκλῆς Ἀθηναίους ἤρξεν ἐπίνειον οὐκ ἦν· Φαληρὸν δέ—ταύτη γὰρ ἐλάχιστον ἀπέχει τῆς πόλεως ἢ θάλασσα—, τοῦτὸ σφισιν ἐπίνειον ἦν, καὶ Μενεσθέα φασὶν αὐτόθεν ταῖς ναυσὶν ἐς Τροίαν ἀναχθῆναι καὶ τούτου πρότερον Θησέα δώσοντα Μίνω δίκας τῆς Ἀνδρόγεω τελευτῆς. Θεμιστοκλῆς δὲ ὡς ἤρξε—τοῖς τε γὰρ πλέουσιν ἐπιτηδειότερος ὁ Πειραιεὺς ἐφαίνετό οἱ προκεῖσθαι καὶ λιμένας τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς ἔχειν τοῦ Φαληροῦ—τοῦτὸ σφισιν ἐπίνειον εἶναι κατεσκευάσατο· καὶ νεῶς καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν οἴκοι καὶ πρὸς τῷ μεγίστῳ λιμένι τάφος Θεμιστοκλέους· φασὶ γὰρ μεταμελῆσαι τῶν ἐς Θεμιστοκλέα Ἀθηναίους καὶ ὡς οἱ προσήκοντες τὰ ὄσα κομίσειεν ἐκ Μαγνησίας ἀνελόντες· φαίνονται δὲ οἱ παῖδες οἱ Θεμιστοκλέους καὶ κατελθόντες καὶ γραφὴν ἐς τὸν Παρθενῶνα ἀναθέντες, ἐν ἣ Θεμιστοκλῆς ἐστὶ γεγραμμένος.

PAUSANIAS, HELLAS'IN TASVİRİ

I. 1. 1 – I. 3. 5.

Çeviren Necmettin ERAYDIN*

I.1.1.

Hellen anakarasında, Kyklad adaları ve Ege Denizi'nin karşısında Attika toprağında Sounion burnu sivriliyor. Burnu (gemiyle) dolandıktan sonra bir liman ve burnun tepesinde Athena Sounion tapınağını görürsünüz. Devam edince Laureion geliyor, burada vaktiyle Atinalıların gümüş maden ocakları vardı ve küçük, ıssız Patroklos Adası bulunuyordu. Demetrios oğlu Antigonos ordusuyla bizzat adayı işgal edip kırıp geçirirken ve aynı zamanda denizden de bir filoyla onları (Atinalıları) sıkıştırdığı sırada¹, Atinalılara yardım etmek amacıyla Lagos oğlu Ptolemaios oğlu Ptolemaios'un gönderdiği Mısır *trieres*'lerine² komuta eden amiral Patroklos ada üzerinde bir sur inşa ettirmiş ve sivri kazıklar diktirmişti.

I.1.2.

Peiraieus (Pire), Themistokles Atina'da *arkon*³ olmadan çok daha önce bir liman olmasa da eski zamanlardan beri aslında bir *demos*'tu. Phaleron onların liman olarak işlerini görüyordu. Çünkü burası denizin Atina'ya en yakın olduğu yerdir. Bu limandan Menestheus gemileri ile Troia'ya yelken açmıştır. Ama ondan önce de Theseus'un Minos'a Androgeos'un ölümünden dolayı gönül almak amacıyla yelken açtığını buralılar söylerler. Themistokles, *arkhon* olunca Phaleron'un bir limanına karşılık Peiraieus'un üç limanı olduğundan ve denizciler için daha elverişli olduğunu düşündüğü için Peiraieus'u Atinalıların limanı yaptı. Benim zamanıma kadar burada rıhtımlar vardı ve en büyük limanın yanında Themistokles'in mezarı bulunuyordu. Atinalıların Themistokles'e karşı davranışlarından pişman oldukları ve akrabalarının (onun) kemiklerini Magnesia'dan alıp getirdikleri söylenir. Ve Themistokles'in çocuklarının geri döndükleri, (Themistokles'in) bir portresinin bulunduğu bir tabloyu da Parthenon'da astıkları anlaşılıyor.

* Öğr. Gör., Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Eskişehir.
neraydin@anadolu.edu.tr

I.1.3

θεάς δὲ ἄξιον τῶν ἐν Πειραιεὶ μάλιστα Ἀθηνᾶς ἐστὶ καὶ Διὸς τέμενος: χαλκοῦ μὲν ἀμφοτέρα τὰ ἀγάλματα, ἔχει δὲ ὁ μὲν σκῆπτρον καὶ Νίκην, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ δόρυ. ἐνταῦθα Λεωσθένην, ὃς Ἀθηναίος καὶ τοῖς πᾶσιν Ἑλλήσιν ἡγουμένος Μακεδόνας ἐν τε Βοιωτοῖς ἐκράτησε μάχῃ καὶ αὐθις ἔξω Θερμοπυλῶν καὶ βιασάμενος ἐς Λάμιαν κατέκλεισε τὴν ἀπαντικρὺ τῆς Οἴτης, τοῦτον τὸν Λεωσθένην καὶ τοὺς παῖδας ἔγραψεν Ἀρκεσίλαος. ἔστι δὲ τῆς στοᾶς τῆς μακρᾶς, ἔνθα καθέστηκεν ἀγορὰ τοῖς ἐπὶ θαλάσσης—καὶ γὰρ τοῖς ἀπωτέρω τοῦ λιμένος ἐστὶν ἕτερα—, τῆς δὲ ἐπὶ θαλάσσης στοᾶς ὀπισθεν ἐστᾶσι Ζεὺς καὶ Δῆμος, Λεωχάρους ἔργον. πρὸς δὲ τῇ θαλάσῃ Κόνων ὠκοδόμησεν Ἀφροδίτης ἱερόν, τριήρεις Λακεδαιμονίων κατεργα-σάμενος περὶ Κνίδον τὴν ἐν τῇ Καρικῇ χερρονήσῃ. Κνίδιοι γὰρ τιμῶσιν Ἀφροδίτην μάλιστα, καὶ σφισιν ἔστιν ἱερά τῆς θεοῦ: τὸ μὲν γὰρ ἀρχαιότατον Δωρίτιδος, μετὰ δὲ τὸ Ἀκραίας, νεώτατον δὲ ἦν Κνιδίαν οἱ πολλοί, Κνίδιοι δὲ αὐτοὶ καλοῦσιν Εὐπλοίαν.

I.1.4.

ἔστι δὲ καὶ ἄλλος Ἀθηναίος ὁ μὲν ἐπὶ Μουνυχία λιμὴν καὶ Μουνυχίας ναὸς Ἀρτέμιδος, ὁ δὲ ἐπὶ Φαληρῷ, καθὰ καὶ πρότερον εἴρηται μοι, καὶ πρὸς αὐτῷ Δῆμητρος ἱερόν. ἐνταῦθα καὶ Σκιράδος Ἀθηνᾶς ναὸς ἐστὶ καὶ Διὸς ἀπωτέρω, βωμοὶ δὲ θεῶν τε ὀνομαζομένων Ἀγνώστων καὶ ἡρώων καὶ παίδων τῶν Θησέως καὶ Φαληροῦ: τοῦτον γὰρ τὸν Φαληρὸν Ἀθηναῖοι πλεῦσαι μετὰ Ἰάσονός φασιν ἐς Κόλχους. ἔστι δὲ καὶ Ἀνδρόγεω βωμὸς τοῦ Μίνω, καλεῖται δὲ Ἑρως: Ἀνδρόγεω δὲ ὄντα ἴσασιν οἷς ἐστὶν ἐπιμελὲς τὰ ἐγχώρια σαφέστερον ἄλλων ἐπίστασθαι.

I.1.5.

ἀπέχει δὲ σταδίους εἴκοσιν ἄκρα Κωλιάς: ἐς ταύτην φθαρέντος τοῦ ναυτικοῦ τοῦ Μήδων κατήνεγκεν ὁ κλύδων τὰ ναυάγια. Κωλιάδος δὲ ἐστὶν ἐνταῦθα Ἀφροδίτης ἄγαλμα καὶ Γενετυλλίδες ὀνομαζόμεναι θεαί: δοκῶ δὲ καὶ Φωκαεῦσι τοῖς ἐν Ἰωνίᾳ θεάς, ἃς καλοῦσι Γενναΐδας, εἶναι ταῖς ἐπὶ Κωλιάδι τὰς αὐτάς. —ἔστι δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐς Ἀθήνας ἐκ Φαληροῦ ναὸς Ἑρας οὔτε θύρας ἔχων οὔτε ὄροφον:

I.1.3

Peiraeus'da özellikle görülmeye değer yerler Athena ve Zeus'un kutsal arazileridir. Her ikisinin heykeli bronzdandır. Zeus elinde bir asa ve Nike, Athena ise bir mızrak tutmaktadır. Burada, Atinalıların ve bütün (birleşik) Hellenlerin başında bulunarak, Makedonları hem Boiotialılarla savaşta mağlup etmiş hem de Thermopylai dışında tekrar yendikten sonra onları Oita Dağı'nın tam karşısındaki Lamia'nın içine sıkıştırıp hapsetmiş⁴ olan Leosthenes'in ve oğullarının Arkhesilaos tarafından resmedildiği bir portre vardır. Portre, deniz kıyısında yaşayanların agorasının bulunduğu yerdeki uzun bir stoanın içindedir – çünkü limandan daha uzakta yaşayanlar için başka bir agora daha vardır - . Ancak Leokhares'in işi olan Demos ve Zeus portreleri, deniz kıyısındaki stoanın arkasında bulunmaktadır. Konon⁵ Lakedaimonluların (Spartalıların) *trieres*'lerini Karia yarımadasındaki⁶ Knidos açıklarında ezdikten sonra, denizde Aphrodite'nin bir tapınağını inşa etti. Çünkü Knidoslular Aphrodite'ye bilhassa saygı duyarlar ve tanrıça için tapınaklara sahiptirler: en eskisi (tapınak) Doritis (cömert, eli açık)*, daha sonra gelen Akraia (boyut bakımından)*, en yenisi çoğu kişi tarafından Knidoslu denilen Aphrodite'dir, ancak bizzat Knidoslular ise Euploia (iyi bir deniz yolculuğu)* diye anarlar.

I.1.4.

Atinalıların Munykhia'da, Artemis Munykhia (Munykhia'nın Artemis'i) adında tapınağı olan başka bir limanı daha var, bir diğeri ise Phaleron'da bulunuyor, daha önce belirttiğim gibi, yakınında da bir Demeter tapınağı var. Ayrıca burada Athena Skiras Tapınağı ile biraz uzağında Zeus tapınağı ile isimleri meçhul tanrıların, kahramanların ve Phaleros⁸ ile Theseus'un çocuklarının altarı bulunuyor. Nitekim, Atinalılar, bu Phaleros'un Jason ile birlikte Kolkhis'e yelken açtığını söylüyorlar. Ayrıca, Minos'un oğlu Androgeos'un altarı da var. Kahramanın olduğu söylene de sadece ülkelerindeki antikite çalışmalarına (eski çağ araştırmalarına önem verenler) dikkat edenler bunun Androgeos'a ait olduğunu bilirler.

I.1.5.

Kolias burnu yirmi stadion ileridedir, dalgalar buraya tahrip edilen Pers filosunun enkazını sürükledi. Burada, tanrıçalar Genetyllides (Doğum Tanrıçaları) ile birlikte Kolias Aphrodite'sinin bir heykeli var. Ve ben, Ionia'da Phokaiialıların Gennaides dedikleri tanrıçalarının Kolias'taki tanrıçalarla aynı olduğunu düşünüyorum (Kanımca Ionia'da Phokaiialıların'ın Gennaides adı verdikleri doğum tanrıçaları ile Kolias'daki tanrıçalar aynı). Phaleron'dan Atina'ya giden yolda ne kapısı ne de çatısı olan bir Hera tapınağı vardır.

Μαρδόνιον φασιν αὐτὸν ἐμπρῆσαι τὸν Γωβρύου. τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ νῦν δὴ, καθὰ λέγουσιν, Ἀλκαμένους ἐστὶν ἔργον: οὐκ ἂν τοῦτό γε ὁ Μῆδος εἶη λελωβημένος.

I.2.1

ἐσελθόντων δὲ ἐς τὴν πόλιν ἐστὶν Ἀντιόπης μνήμα Ἀμαζόνος, ταύτην τὴν Ἀντιόπην Πίνδαρος μὲν φησιν ὑπὸ Πειρίθου καὶ Θησέως ἀρπασθῆναι, Τροϊζηνίῳ δὲ Ἥγια τοιάδε ἐς αὐτὴν πεποιῆται: Ἡρακλέα Θεμίσκυραν πολιορκούντα τὴν ἐπὶ Θερμῶδοντι ἐλεῖν μὴ δύνασθαι, Θησέως δὲ ἐρασθεῖσαν Ἀντιόπην— στρατεῦσαι γὰρ ἅμα Ἡρακλεῖ καὶ Θησέα— παραδοῦναι τε τὸ χωρίον. τάδε μὲν Ἥγιας πεποιήκεν: Ἀθηναῖοι δὲ φασιν, ἐπεὶ τε ἦλθον Ἀμαζόνες, Ἀντιόπην μὲν ὑπὸ Μολπαδίας τοξευθῆναι, Μολπαδιαν δὲ ἀποθανεῖν ὑπὸ Θησέως, καὶ μνήμᾳ ἐστὶ καὶ Μολπαδίας Ἀθηναίους.

I.2.2

ἀνιόντων δὲ ἐκ Πειραιῶς ἐρείπια τῶν τειχῶν ἐστὶν, ἃ Κόνων ὕστερον τῆς πρὸς Κνίδω ναυμαχίας ἀνέστησε: τὰ γὰρ Θεμιστοκλέους μετὰ τὴν ἀναχώρησιν οἰκοδομηθέντα τὴν Μήδων ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καθηρέθη τῶν τριάκοντα ὀνομαζομένων. εἰσὶ δὲ τάφοι κατὰ τὴν ὁδὸν γνωριμώτατοι Μενάνδρου τοῦ Διοπιθέου καὶ μνήμα Εὐριπίδου κενόν: τέθραπται δὲ Εὐριπίδης ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ τὸν βασιλέα ἐλθὼν Ἀρχέλαον, ὁ δὲ οἱ τοῦ θανάτου τρόπος— πολλοῖς γάρ ἐστὶν εἰρημένος— ἐχέτω καθὰ λέγουσιν.

I.2.3

συνῆσαν δὲ ἄρα καὶ τότε τοῖς βασιλεῦσι ποιηταὶ καὶ πρότερον ἔτι καὶ Πολυκράτει Σάμου τυραννοῦντι Ἀνακρέων παρῆν καὶ ἐς Συρακούσας πρὸς Ἰέρωνα Αἰσχύλος καὶ Σιμωνίδης ἐστάλησαν: Διονυσίῳ δέ, ὃς ὕστερον ἐτυράννησεν ἐν Σικελίᾳ, Φιλόξενος παρῆν καὶ Ἀντιγόνη Μακεδόνων ἄρχοντι Ἀνταγόρας Ῥόδιος καὶ Σολεὺς Ἄρατος. Ἡσίοδος δὲ καὶ Ὅμηρος ἢ συγγενέσθαι βασιλεῦσιν ἠτύχησαν ἢ καὶ ἐκόντες ὠλιγόρησαν, ὁ μὲν ἀγροικία καὶ ὄκνη πλάνης, Ὅμηρος δὲ ἀποδημήσας ἐπὶ μακρότατον καὶ τὴν ὠφέλειαν τὴν ἐς χρήματα παρὰ τῶν δυνατῶν ὑστέραν θέμενος τῆς παρὰ τοῖς πολλοῖς δόξης, ἐπεὶ καὶ Ὅμηρῳ πεποιημένα ἐστὶν Ἀλκίῳ παρεῖναι Δημόδοκον καὶ ὡς Ἀγαμέμνων καταλείπει τινὰ παρὰ τῆς γυναικὸς ποιητήν. — ἔστι δὲ τάφος οὐ πόρρω τῶν πυλῶν, ἐπίθημα ἔχων στρατιώτην ἵππῳ παρεσθηκότα: ὄντινα μὲν, οὐκ οἶδα, Πραξιτέλης δὲ καὶ τὸν ἵππον καὶ τὸν στρατιώτην ἐποίησεν.

(İnsanlar) Gobryas oğlu Mardonios'un bizzat tapınağı yaktığını söylüyorlar. Bugün var olan heykelin Alkamenes'in⁹ eseri olduğu bildiriliyor. En azından buna bir Persli tarafından zarar verilmemiş olduğunu gösterir.

1.2.1

Şehire girildiğinde, Amazon Antiope için bir (mezar) anıtı vardır. Pindaros bu Antiope'nin Peirithoos ve Theseus tarafından kaçırıldığını söylüyor, ancak Troizalı Hegias tarafından onun (Antiope) hakkında aşağıdaki gibi bir hikaye oluşturulmuştur : Herakles Thermodon (Terme Çayı) üzerindeki Themiskyra'yı kuşatmıştı (ama) kenti alamadı, lakin Herakles ve Theseus ile birlikte sefere çıkan (seferde yardım eden) Theseus'a aşık olan Antiope, kaleyi teslim etmiştir. Hegias'ın hikayesi bu şekildedir. Ancak Atinalılar, Amazonların gelmelerinden sonra, Antiope'nin Molpadia tarafından okla vurulduğunu, buna karşın Molpadia'nın Theseus tarafından öldürüldüğünü iddia ederler. Ayrıca Atinalıların Molpadia için de bir anıt mezarı vardır.

1.2.2

Peiraieus'dan (Pire'den) yukarı çıkarken, Perslerin çekilmesinden sonra Themistokles tarafından inşa edilip, "Otuzlar"¹⁰ adı verilen yönetim sırasında yıkıldığı için Konon'un Knidos açıklarındaki deniz savaşından sonra restore ettirdiği sur yıkıntılarını görürsünüz. Yol boyunca Diopeithes oğlu Menander ve mezarı boş olan Euripides'e ait çok ünlü (herkesçe bilinen) anıtlar da vardır. Ancak kral Arkhelaos'un yanına giden Euripides ise Makedonya'da gömülüdür. Nasıl öldüğü çok kişi tarafından anlatılmıştır ve öyle kabul edilir.

1.2.3

Onun zamanında bile şairler kralların sarayında (krallarla birlikte) yaşarlardı, daha önce Anakreon'un Samos tiranı Polykrates'e eşlik ettiği gibi, Aiskhylos ve Simonides Syrakusai'ya Hieron'un yanına seyahat ettiler (çağrıldılar). Dionysios daha sonra Sicilya'da tiran olduğunda da, sarayında Philoksenos vardı ve Makedonya kralı Antigonos'a¹¹ sarayında Rhodoslu Antagoras ile Soloilu Aratos eşlik ediyordu. Hesiodos kabalığından ve seyahat etmeye gönülsüz olduğundan, yurdunun dışına çok çıkmış olan Homeros ise sıradan adamlar arasında ünü ile karşılaştırıldığında zenginliği elde etmede tiranlar tarafından sağlanan yardımı hor gördüğünden Hesiodos ve Homeros kralların mahiyetini kazanamadılar ya da bilerek bunu reddettiler. Yine de Homeros şiirlerinde Demodokos'u Alkinoos'un sarayında yaşatıyor ve Agamemnon bir şairi karısının yanında bırakıyor. Mezar ise kale kapısından uzakta değildir. Mezarının üzerinde bir atın yanında duran askerli bir heykel bulunmaktadır. Bunun kim olduğunu bilmiyorum ama hem at hem de asker ikisi de Praksiteles tarafından yapılmıştır.

I.2.4

έσελθόντων δὲ ἐς τὴν πόλιν οἰκοδόμημα ἐς παρασκευὴν ἔστι τῶν πομπῶν, ἃς πέμπουσι τὰς μὲν ἀνὰ πᾶν ἔτος, τὰς δὲ καὶ χρόνον διαλείποντες, καὶ πλησίον ναὸς ἔστι Δήμητρος, ἀγάλματα δὲ αὐτῆ τε καὶ ἡ παῖς καὶ δᾶδα ἔχων Ἰακχος· γέγραπται δὲ ἐπὶ τῷ τοίχῳ γράμμασιν Ἀττικοῖς ἔργα εἶναι Πραξιτέλους. τοῦ ναοῦ δὲ οὐ πόρρω Ποσειδῶν ἔστιν ἐφ' ἵππου, δόρυ ἀφίεις ἐπὶ γίγαντα Πολυβῶτην, ἐς ὃν Κῳίος ὁ μῦθος ὁ περὶ τῆς ἄκρας ἔχει τῆς Χελώνης· τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐφ' ἡμῶν τὴν εἰκόνα ἄλλω δίδωσι καὶ οὐ Ποσειδῶνι. στοαὶ δὲ εἰσὶν ἀπὸ τῶν πυλῶν ἐς τὸν Κεραμεικὸν καὶ εἰκόνες πρὸ αὐτῶν χαλκαὶ καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, ὅσοις τι ὑπῆρχεν ὧν τις λόγος ἐς δόξαν.

I.2.5

ἡ δὲ ἑτέρα τῶν στοῶν ἔχει μὲν ἱερά θεῶν, ἔχει δὲ γυμνάσιον Ἑρμοῦ καλούμενον· ἔστι δὲ ἐν αὐτῇ Πουλτυτίωνος οἰκία, καθ' ἣν παρὰ τὴν ἐν Ἐλευσίνι δρᾶσαι τελετὴν Ἀθηναίων φασὶν οὐ τοὺς ἀφανεστάτους· ἐπ' ἐμοῦ δὲ ἀνείτο Διονύσῳ. Διόνυσον δὲ τοῦτον καλοῦσι Μελλόμενον ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε ἐφ' ὁποίῳ περ Ἀπόλλωνα Μουσηγέτην. ἐνταῦθα ἔστιν Ἀθηναῖς ἀγαλμα Παιωνίας καὶ Διὸς καὶ Μνημοσύνης καὶ Μουσῶν, Ἀπόλλων τε ἀνάθημα καὶ ἔργον Εὐβουλίδου, καὶ δαίμων τῶν ἀμφὶ Διόνυσον Ἄκρατος· πρόσωπόν ἔστιν οἱ μόνον ἐνφοδομημένον τοίχῳ. μετὰ δὲ τὸ τοῦ Διονύσου τέμενός ἐστιν οἶκημα ἀγάλματα ἔχον ἐκ πηλοῦ, βασιλεὺς Ἀθηναίων Ἀμφικτύων ἄλλους τε θεοὺς ἔστιῶν καὶ Διόνυσον. ἐνταῦθα καὶ Πήγασός ἐστιν Ἐλευθερεὺς, ὃς Ἀθηναίους τὸν θεὸν ἐσήγαγε· συνεπελάβετο δὲ οἱ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ἀναμνήσαν τὴν ἐπὶ Ἰκαρίου ποτὲ ἐπιδημίαν τοῦ θεοῦ.

I.2.6

τὴν δὲ βασιλείαν Ἀμφικτύων ἔσχεν οὕτως. Ἀκταῖον λέγουσιν ἐν τῇ νῦν Ἀττικῇ βασιλεῦσαι πρῶτον· ἀποθανόντος δὲ Ἀκταίου Κέκροψ ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν θυγατρὶ συνοικῶν Ἀκταίου, καὶ οἱ γίνονται θυγατέρες μὲν Ἔρση καὶ Ἄγλαυρος καὶ Πάνδροσος, υἱὸς δὲ Ἐρυσίχθων· οὗτος οὐκ ἐβασίλευσεν Ἀθηναίων, ἀλλὰ οἱ τοῦ πατρὸς ζῶντος τελευτῆσαι συνέβη, καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Κέκροπος Κραναὸς ἐξεδέξατο, Ἀθηναίων δυνάμει προύχων. Κραναῶ δὲ θυγατέρας καὶ ἄλλας καὶ Ἀθίδα γενέσθαι λέγουσιν· ἀπὸ ταύτης ὀνομάζουσιν Ἀττικὴν τὴν χώραν, πρότερον καλουμένην Ἀκταίαν. Κραναῶ δὲ Ἀμφικτύων ἐπαναστάς, θυγατέρα ὅμως ἔχων αὐτοῦ, παύει τῆς ἀρχῆς·

I.2.4

Şehrin girişinde her yıl ya da belirli aralıklarla düzenledikleri geçit törenleri hazırlığı için bir yapı bulunmaktadır. Yakınlarında tanrıçanın kendisinin, kızının ve Iakkhos'un maşele tutar halde heykelleri olan bir Demeter tapınağı vardır. Duvarda bunların Praksiteles'in eserleri olduğu Attik yazı ile kazanmıştır. Tapınaktan pek uzak olmayan bir yerde, Khelone burnu mitosunun Koslular arasında yaygın olduğu dev Polybotes'a karşı mızrağını fırlatan atlı bir Poseidon heykeli vardır. Ancak zamanımızın (bir) yazıtı bu heykelin Poseidon'a değil de başka birine ait olduğunu yazıyor (ileri sürmektedir). Kapıdan Kerameikos'a kadar stoa'lar uzanmaktadır ve stoa'ların önünde önemli işler yapmış (üzerlerinde ünleri konusunda bir sözün yer aldığı) hem kadın hem de erkeklerin bronzdan heykelleri yer alır.

I.2.5

Stoalardan bir diğeri ise tanrıların tapınaklarını ve Hermes'in gymnasion'unu barındırır. Stoa'nın içinde Eleusis mysterlerini taklit eden çok ünlü Atinalıların mistik bir ritüeli gerçekleştirdiği söylenen Pulytion'un bir evi vardır. Ancak benim zamanımda burası Dionysos'a (Dionysos tapınımına) vakfedilmişti¹². Apollon'a Mousegetes (Musaların lideri) dedikleri nedenden dolayı bu Dionysos'a da Melpomenos (müzisyen/ozan) diyorlar. Burada Athena Paionia'nın (sağaltıcı/hekim), Zeus'un, Mnemosyne'nin (anı, hafıza), Musaların (esin perileri) ve Eubulides'in eseri ve adak sunusu, bir Apollon heykeli ile Dionysos'un çevresinde demon Akratos heykelleri vardır. Sadece Akratos'un yüzü duvara kazanmıştır. Dionysos'un Temenos'undan¹³ sonra Atinalı kral Amphiktyon'u Dionysos ve diğer tanrılara ziyafet verirken gösteren kil heykeller ile dolu bir ev geliyor. Burada tanrıyı Atinalılara tanıtan ve bir zamanlar tanrının Atina'da Ikaros zamanında ikamet ettiğini Delphoi'daki kehanetle kendisine anımsatılan Eleutheraili Pegasos da bulunmaktadır.

I.2.6

Amphiktyon krallığını böyle kazandı. Aktaios'un şimdiki Attika'nın ilk kralı olduğunu söylüyorlar. Aktaios'un ölümünden sonra Kekrops Aktaios'un kızı ile evlenerek krallığı aldı. Kendisinin Herse, Aglauros ve Pandrosos adında üç kızı ve Erysikhthon adında bir oğlu oldu. Bu oğul babası yaşarken öldüğü için Atinalıların kralı olamadı. Kekrops'un iktidarı güç bakımından Atinalıları geride bırakan Kranaos'a geçti. Kranaos'un içlerinde Atthis'inde olduğu başka kızları da vardı. Bu kızıdan dolayı önceden Aktaia denilen ülkeye Attika adını verdiklerini söylüyorlar. Amphiktyon Kranaos'un kızı ile evli olmasına rağmen ona karşı ayaklandı ve onun egemenliğini elinden aldı.

καὶ αὐτὸς ὕστερον ὑπὸ Ἐριχθονίου καὶ τῶν συνεπαναστάντων ἐκπίπτει: πατέρα δὲ Ἐριχθονίῳ λέγουσιν ἀνθρώπων μὲν οὐδένα εἶναι, γονέας δὲ Ἥφαιστον καὶ Γῆν.

I.3.1

τὸ δὲ χωρίον ὁ Κεραμεικὸς τὸ μὲν ὄνομα ἔχει ἀπὸ ἥρωος Κεράμου, Διονύσου τε εἶναι καὶ Ἀριάδνης καὶ τούτου λεγομένου: πρώτη δὲ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ καλουμένη στοὰ βασιλείος, ἔνθα καθίζει βασιλεὺς ἐνιαυσίαν ἄρχων ἀρχὴν καλουμένην βασιλείαν. ταύτης ἔπεστι τῷ κεράμῳ τῆς στοᾶς ἀγάλματα ὀπτῆς γῆς, ἀφιεὶς Θησεὺς ἐς θάλασσαν Σκίρωνα καὶ φέρουσα Ἥμερα Κέφαλον, ὃν κάλλιστον γενόμενόν φασιν ὑπὸ Ἥμερας ἐρασθείσης ἀρπασθῆναι: καὶ οἱ παῖδα γενέσθαι Φαέθοντα, ὃν ὕστερον ἢ Ἀφροδίτῃ ἤρπασε *** καὶ φύλακα ἐποίησε τοῦ ναοῦ. ταῦτα ἄλλοι τε καὶ Ἡσίοδος εἶρηκεν ἐν ἔπεσι τοῖς ἐς τὰς γυναῖκας.

I.3.2

πλησίον δὲ τῆς στοᾶς Κόνων ἔστηκε καὶ Τιμόθεος υἱὸς Κόνωνος καὶ βασιλεὺς Κυπρίων Εὐαγόρας, ὃς καὶ τὰς τριῆρεις τὰς Φοινίσσας ἔπραξε παρὰ βασιλέως Ἀρταξέρξου δοθῆναι Κόνωνι: ἔπραξε δὲ ὡς Ἀθηναῖος καὶ τὸ ἀνεκαθεν ἐκ Σαλαμῖνος, ἐπεὶ καὶ γενεαλογῶν ἐς προγόνους ἀνέβαινε Τεῦκρον καὶ Κινύρου θυγατέρα. ἐνταῦθα ἔστηκε Ζεὺς ὀνομαζόμενος Ἐλευθέριος καὶ βασιλεὺς Ἀδριανός, ἐς ἄλλους τε ὧν ἦρχεν εὐεργεσίας καὶ ἐς τὴν πόλιν μάλιστα ἀποδειξάμενος τὴν Ἀθηναίων.

I.3.3

στοὰ δὲ ὀπισθεν ὠκοδόμηται γραφὰς ἔχουσα θεοὺς τοὺς δώδεκα καλουμένους: ἐπὶ δὲ τῷ τοίχῳ τῷ πέραν Θησεὺς ἐστὶ γεγραμμένος καὶ Δημοκρατία τε καὶ Δῆμος. Δηλοῖ δὲ ἡ γραφή Θησεᾶ εἶναι τὸν καταστήσαντα Ἀθηναίους ἐξ ἴσου πολιτεῦσθαι: κεχώρηκε δὲ φήμη καὶ ἄλλως ἐς τοὺς πολλοὺς, ὡς Θησεὺς παραδοίῃ τὰ πράγματα τῷ δήμῳ καὶ ὡς ἐξ ἐκείνου δημοκρατούμενοι διαμείναιεν, πρὶν ἢ Πεισίστρατος ἐτυράννησεν ἐπαναστάς. λέγεται μὲν δὴ καὶ ἄλλα οὐκ ἀληθῆ παρὰ τοῖς πολλοῖς οἷα ἱστορίας ἀνηκόοις οὖσι καὶ ὅποσα ἤκουον εὐθύς ἐκ παιδῶν ἐν τε χοροῖς καὶ τραγωδίαις πιστὰ ἡγουμένοις, λέγεται δὲ καὶ ἐς τὸν Θησεᾶ, ὃς αὐτὸς τε ἐβασίλευσε καὶ ὕστερον Μενεσθέως τελευτήσαντος καὶ ἐς τετάρτην οἱ Θησεῖδα γενεὰν διέμειναν ἄρχοντες. εἰ δέ μοι γενεαλογεῖν ἤρεσκε, καὶ τοὺς ἀπὸ Μελάνθου βασιλεύσαντας ἐς Κλείδικον τὸν Αἰσιμίδου καὶ τούτους ἂν ἀπηριθμησάμην.

Daha sonra bizzat kendisi de Erikhthonios ve yandaşları tarafından sürgün edildi. İnsanlar Erikhthonios'un babasının insanlardan hiçbirini olmadığını, tersine ebeveylelerinin Hephaistos ile Ge olduğunu söylerler.

I.3.1

Kerameikos yöresi adını kahraman Keramos'dan almıştır, kendisi Dionysos ve Ariadne'nin oğlu olarak da tanınır. İlk önce sağ tarafta *arkhon basileus*'un¹⁴ hükümlerlik memuriyetini ifa ederken oturduğu kraliyet stoası vardır, bu stoa'nın fayansında Skiron'u denize iten Theseus ve Hemera ile Kephalos'un pişmiş toprak heykelleri bulunuyor. Kephalos hakkında son derece güzel olduğu ve ona aşık olan Hemera tarafından kaçırıldığı söylenir. Sonradan Aphrodite'nin kaçırıp ve tapınağının bekçisi yaptığı oğlu Phaiton dünyaya'ya gelmiştir(/doğmuştur). Hesiodos'un kadınlar üzerine şiirinde de diğerlerinde olduğu gibi bu şekilde hikaye edilmiştir.

I.3.2

Stoa'nın yakınında Konon, oğlu Timotheos ve Fenike *trieres*'lerinin Konon'a kral Artakserkses tarafından verilmesini sağlayan Kıbrıslıların kralı Euagoras¹⁵ durmaktadır. Bunu ataları Salamisli olan bir Atinalı olarak yaptı. Çünkü Konon soyağacını Teukros ve Kinyras'ın kızına kadar sürebiliyor. Burada Eleutherios (özgürlük) denilen bir Zeus ile yönetimi altındaki diğerlerine olduğu gibi özellikle Atina kentine de hayırhahlığını ispatlamış kral Hadrianos vardır.

I.3.3

Arkasında on iki tanrının resminin olduğu bir stoa inşa edilmiştir. Karşısındaki duvarda Theseus, Demokratia ve Demos resmedilmiştir. Resim Theseus'u Atinalılara politik eşitliği (eşit haklara sahip yurttaş) getiren kişi olarak temsil ediyor. Peisistratos tiran¹⁶ olana kadar, Theseus'un halka egemenliği verdiği ve Atinalıların onun zamanından itibaren hep demokratik bir şekilde yaşadıkları fikri yaygındı. Ancak şu an çocukluklarından beri koro şarkılarında ve tragedyalarında duydukları her şeyi doğru saydıkları ve tarihsel bilgiye karşı sağır olan insanların arasında pek çok gerçek olmayan (yanlış) inanış bulunmaktadır. Bunlardan birisi de aslında kendisi kral olmuş Theseus hakkındadır. Sonrasında da Menestheus ölünce Theseus'un oğulları dördüncü nesile kadar *arkhon* kaldılar. Ama soyağacını takip etmeye devam etseydim listeye bunların yanına Melanthos'tan Aisimides oğlu Kleidikos'a kadar olan kralları ekleyebilirdim.

I.3.4

ἐνταῦθά ἐστι γεγραμμένον καὶ τὸ περὶ Μαντίνειαν Ἀθηναίων ἔργον, οἱ βοηθήσοντες Λακεδαιμονίοις ἐπέμφθησαν. συνέγραψαν δὲ ἄλλοι τε καὶ Ξενοφῶν τὸν πάντα πόλεμον, κατάληψίν τε τῆς Καδμείας καὶ τὸ πταῖσμα Λακεδαιμονίων τὸ ἐν Λεύκτροις καὶ ὡς ἐς Πελοπόννησον ἐσέβαλον Βοιωτοὶ καὶ τὴν συμμαχίαν Λακεδαιμονίοις τὴν παρ' Ἀθηναίων ἐλθοῦσαν: ἐν δὲ τῇ γραφῇ τῶν ἰππέων ἐστὶ μάχη, ἐν ἣ γνωριμώτατοι Γρύλος τε ὁ Ξενοφῶντος ἐν τοῖς Ἀθηναίοις καὶ κατὰ τὴν ἵππον τὴν Βοιωτίαν Ἐπαμινώνδας ὁ Θηβαῖος. ταύτας τὰς γραφὰς Εὐφράνωρ ἔγραψεν Ἀθηναῖος καὶ πλησίον ἐποίησεν ἐν τῷ ναῷ τὸν Ἀπόλλωνα Πατρῶον ἐπικλήσιν: πρὸ δὲ τοῦ νεῷ τὸν μὲν Λεωχάρης, ὃν δὲ καλοῦσιν Ἀλεξίκακον Κάλαμις ἐποίησε. τὸ δὲ ὄνομα τῷ θεῷ γενέσθαι λέγουσιν, ὅτι τὴν λοιμώδη σφίσι νόσον ὁμοῦ τῷ Πελοποννησίων πολέμῳ πιέζουσαν κατὰ μάντευμα ἔπαυσεν ἐκ Δελφῶν.

I.3.5

ᾧ κοδόμηται δὲ καὶ Μητρὸς θεῶν ἱερόν, ἣν Φειδίας εἰργάσατο, καὶ πλησίον τῶν πεντακοσίων καλουμένων βουλευτήριον, οἱ βουλευούσιν ἐνιαυτὸν Ἀθηναῖοις: Βουλαίου δὲ ἐν αὐτῷ κεῖται ξόανον Διὸς καὶ Ἀπόλλων τέχνη Πεισίου καὶ Δῆμος ἔργον Λύσωνος. τοὺς δὲ θεσμοθέτας ἔγραψε Πρωτογένης Καύνιος, Ὀλβιάδης δὲ Κάλλιππον, ὃς Ἀθηναῖους ἐς Θερμοπύλας ἤγαγε φυλάζοντας τὴν ἐς τὴν Ἑλλάδα Γαλατῶν ἐσβολὴν.

I.3.4

Burada Mantinea¹⁷ yakınında Lakedaimonlulara (Spartalılara) yardım etmek üzere gönderilen Atinalıların kahramanlıklarının bir resmi yer alır. Diğerlerin yanı sıra Ksenophon da bütün bir savaşı yazmıştır: Kadmeia'nın alınışı, Leuktra'da Spartalıların yenilgisi, Boiotialıların Peloponnesos'u nasıl istila ettiği, Atinalılardan Spartalılara birliğin gönderilmesi. Çok ünlü kişilerin yer aldığı süvariler savaşı konulu resmin içinde ise Atinalılardan Ksenophon oğlu Grylos ile Boiotia süvarisinden Thebaili Epaminondas bulunmaktadır. Bu resimleri Atinalılar için Euphranor boyamıştı. Ve ayrıca yanındaki tapınağın içinde *patroos* (baba-ata) lakaplı Apollon'u işlemişti. Tapınağın önünde Leokhares'in yaptığı bir Apollon vardır. Hastalıktan uzak tutan (belayı savuşturan - şer savar) adlı diğer Apollon'u ise Kalamis yapmıştır. Tanrının ismini, Peloponnesos Savaşı¹⁸ sırasında Delphoi'dan bir kehanet uyarınca Atinalılara ızdırap veren veba hastalığını durdurması dolayısıyla aldığı söylenir.

I.3.5

Burada heykelini Pheidias'ın¹⁹ yaptığı tanrılar anasının bir tapınağı da inşa edilmiştir. Yakınında ise bir yıl süresince Atina meclis üyesi olan beşyüzler adı verilen kişilerin salonu yer almaktadır. Salonda Peisias'ın²⁰ eseri ahşap bir Zeus ve Apollon imgesi ile Lyson'nun *demos*'u bulunmaktadır. Yasa koyucularını (*thesmothes*'leri) Kaunoslu Protogenes²¹; Galatların Hellası istilasına karşı savunmak için Atinalılara Thermopylai'ya²² kadar klavuzluk eden Kallippos'u ise Olbiades²³ resmetmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynaklar

- Aristot. (= Aristoteles, *Athenaion Politeia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Aristotle, The Constitution of Athens (Athenian Constitution)*. Trans. H. Rackham. London 1952 (The Loeb Classical Library).
- Paus. (= Pausanias, *Periegesis tes Hellados*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Pausanian Description of Greece*. Trans. W. H. Jones. London - New York 1918-1935 (The Loeb Classical Library).
Pausaniae Graeciae Descriptio. 3 Volumes. Ed. F. Spiro. Leipzig 1903.
- Strab. (= Strabon, *Geographika*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Geography of Strabo*. Trans. H. L. Jones. London - New York 1917-1932 (The Loeb Classical Library).
- Diod. (= Diodorus Siculus, *Historike Bibliotheke*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Library of History*. Trans. R. M. Geer. Massachusetts - London 1947 (The Loeb Classical Library).
- Apoll. Rhod. (= Apollonius Rhodios, *Argonautica*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Argonautica*. Trans. W. H. Race. London 2008 (The Loeb Classical Library).
- Val. Flac. (= Valerius Flaccus, *Argonautica*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Argonautica*. Trans. J. H. Mozley. London 1934 (The Loeb Classical Library).
- Ksen. (= Ksenophon, *Hellenica*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Xenophon, Hellenica*. Trans. C. L. Brownson. London 1918-1921 (The Loeb Classical Library).

Modern Literatur

- Πάτση-Γκάριν 1969 E. Patsi-Garin, *Επίτομο λεξικό Ελληνικής Μυθολογίας*. Αθήνα 1969.
- Χυτήρογλου 2011 K. M. Χυτήρογλου, *Μέγα Λεξικό Ελληνικής Μυθο-λογίας και Λατρείας*. Αθήνα 2011.
- Primaticcio – Richardson 1841 S. Primaticcio – E. Richardson, “Protogenes (Πρωτογένης)”. *The Penny Cyclopaedia of the Society For The Diffusion of Useful Knowledge*, vol. XIX. London 1841.
- Lundgreen 1997 B. Lundgreen, “A Methodological Enquiry: The Great Bronze Athena by Pheidias”. *The Journal of Hellenic Studies* 117 (1997) 190-197.

Notlar

- ¹ MÖ 267-263.
- ² Üç sıra kürekli savaş gemisi.
- ³ MÖ 493.
- ⁴ MÖ 323-322 tarihinde “Lamia” ya da “Hellen Savaşı” adı verilen bu muharebede Atina ve Aitolia Birliği'nin başını çektiği Hellen şehirlerinden oluşmuş bir koalisyon ile Makedonya ve müttefiki Boiotialılar arasındaki savaş Makedonyalıların zaferi ile sonuçlanmıştır. Büyük İskender MÖ 323 yılı Haziranı'nda öldüğünde, imparatorluğu generalleri tarafından yönetilmek üzere henüz doğmamış oğluna bırakmış oldu. Atina, Makedonya'nın denetimine karşı isyan etti ve Hellası Makedonya'dan ayırmak için Hellen şehirleri koalisyon kurma fırsatını elde etti. Leosthenes'in komutasında bulunan Hellen kuvvetleri, Thermopylai'de naip Antipatros komutasındaki Makedonya ordusunu yendikten sonra kuzeye ilerlemekten önce Plataiai'daki Boiotialıları da yenerek bazı başarılarla imza attılar. Yenilgiye uğrayan Makedonlar Lamia'ya kaçtılar ve Antipatros Asya'dan gelen takviyeleri beklerken Hellenler tarafından kuşatıldılar. Hellenlerin karadaki başarisı, Makedon donanması tarafından Hellespontos'ta ve Amorgos'taki Atina filolarının yenilgisiyle telafi edildi. Artık denizi kontrol eden Makedonyalılar, birliklerini Avrupa'ya nakletmeyi başardılar. Hellenlerin Rhamnus'taki Makedon destek birliklerini yenmesine rağmen, Makedonyalılar Lamia'yı terk edip yenilmiş ordu arada kalanlarla birleşmeyi başardılar. Birleşmiş Makedon güçleri, Asya'dan daha fazla birliklerin gelmesiyle desteklendi ve Hellenleri Krannon'da mağlup etti ve Hellenlerin isyanını etkili bir şekilde sona erdirdi (konu hakkında daha detaylı bilgi için bk. Apoll. Rhod. XVIII. 33-67).
- ⁵ MÖ 350.
- ⁶ MÖ 394 yılında Atinalı Amiral Konon Knidos açıklarında Spartalıları yenilgiye uğratır.
- ⁷ Orijinal metinde olmamasına karşın parantez içinde verilen etimolojik açıklamalar okuyucunun bilgilenmesi amacını taşımaktadır.
- ⁸ Hellen mitolojisinde Phaleros (Φάληρος ya da Φαληρέας/Φαληρεύς), Eretheas (Ερεχθέας/Ερεχθεύς)'un torunu ve Άλκωνας'ın oğlu olan tanınmış bir kahramandır (Strab. XIV. 683). Phaleros Argonaut seferinde yer almış, Argonaut gemicilerinden biriydi (Val. Flac. I. 398, IV. 654, VI. 217; Apoll. Rhod. I. 96). Tıpkı İtalya'daki Neapoli (Parthenope [Παρθενόπη] / [Σειρήνα]: Hellen mitolojisinde Seirenlerden biri) kentine ismini vermiş mitik kahraman gibi Phaleron'un kurucusunun da ismini Phaleros'tan almış mitik bir kahraman olduğundan bahsedilir. Çanak-çömleklerde Amazonlara karşı savaşta yer alması resmedilir (Πάτση-Γκάριν 1969, 692; Χυτήρογλου 2011, 645).

⁹ MÖ 440-400.

¹⁰ MÖ 404-403. Otuzlar (Τριάκοντα Τύραννοι) Yönetimi: Atina'nın Peloponnesos (MÖ 431-404) Savaşı'ndaki gurur kırıcı yenilgisinden sonra (MÖ 404) Spartalılar atalarının rejimini yerleştirmeleri şartıyla Atinalılarla barış yapmaya razı olurlar. Bu nedenle Otuzlar Atina'da Sparta tarafından yönetime yerleştirilen oligarşik bir yapıyı temsil etmektedir. Yönetimleri sırasında kentte "Oligarşi" ya da Otuzlar (Τριάκοντα Τύραννοι) olarak anılırlardı. Aşağıda isimleri yazılı liste Ksenophon tarafından sunulmuştur. Bunlardan bazılarının ünlü hemşeriyle aynı ismi taşıdıkları görülmektedir. Ancak listede yer alan oligark yönetimin üyeleri durumundaki kişilerle ünlü şahsiyetler aynı değildir. Örneğin Otuzlar üyesi tiran Sophokles'in ünlü tiyatro yazarıyla ilgisi yoktur. Tıpkı tiran Aiskhines'in ünlü hatiple ilgisinin olmaması gibi. Oligark yönetimin seçilmesi şu şekilde olmuştur: Halk otuz kişilik bir heyet seçti: bunlar geleneklere uygun bir anayasa hazırlayacaklar ve bu anayasa-ya göre kenti yöneteceklerdi. Seçilenler şunlardı: Polykhares (Πολυχάρης), Kritias (Κριτίας), Melobios (Μηλόβιος), Hippolokhos (Ἱππόλοχος), Eukleides (Εὐκλείδης), Hieron (Ἱέρων), Mnesilokhos (Μνησίλοχος), Khremon (Χρέμων), Theramenes (Θηραμένης), Aresias (Ἀρεσίας), Diokles (Διοκλῆς), Phaidrias (Φαιδρίας), Khaireleos (Χαιρέλεως), Anaitios (Ἀναίτιος), Peison (Πείσων), Sophokles (Σοφοκλῆς), Eratosthenes (Ερατοσθένης), Kharikles (Χαρικλῆς), Onomakles (Ονομακλῆς), Theognis (Θεόγνις), Aiskhines (Αἰσχίνης), Theogenes (Θεογένης), Kleomedes (Κλεομήδης), Erasistratos (Ερασίστρατος), Pheidon (Φείδων), Drakontides (Δρακοντίδης), Eumathes (Εὐμάθης), Aristoteles (Ἀριστοτέλης), Hippomakhos (Ἱππόμαχος) ve Mnesitheides (Μνησιθείδης). Yönetim Sparta'da *ephoros* Endios, Atina'da ise arkhon Pythodoros'un yönetimde olduğu yıl, olimpiyatların yapıldığı yılda seçilmiştir. Bu nedenle Atinalılar Pythodoros'un adını anmazlar, o yıl onlar için yönetimsiz geçen yıldır (Ksen. *Hell.* II. 3. 1-2). Otuzlar tam politik haklara sahip kişilerin sayısını 3000 ile sınırladılar ve yasama yetkisi olan 500'ler meclisinin üyelerini kendileri atadılar. Hatta bazıları Solon'un olan Ephialtes ve Arkhistratos'un yasalarını yürürlükten kaldırdılar. Ayrıca demagogların ve sykophantların kovuşturulmasını organize ettiler. Aristoteles bu eylemi sözde kentin iyiliği için mücadele ettiklerinden vatandaşların beğeneceği bir çaba olarak yorumlamaktadır (Aristot. *Ath. Pol.* XXXIV. 3). İktidarda buldukları 8 aylık süreçte despotça uygulamaları haklı olarak kendilerine "Otuz Tiran" unvanını kazandırmıştır. Sparta tarafından denetlenen oligarşik yönetim Thrasybulos'un çabalarıyla sonlandırılmıştır (Ksen. *Hell.* II. 4. 2; 5. 10; 13; 40-42).

¹¹ Antigonos Gonatas MÖ 283 yılında Makedonya kralı olmuştur.

¹² Eleusis'den Boiotia'ya doğru yöneldiğiniz zaman Attika'ya sınır komşusu olan Plataiai topraklarına varırsınız. Eskiden Eleutherai Attika'ya doğru Boiotia sınırını oluştururdu. Ancak Boiotia'nın Atinalıların eline geçmesinden sonra sınır Kithai-

ron Dağı oldu. Eleutherai halkının çekilmesinin sebebi savaşa mecbur bırakılmaları değil, Atina vatandaşlığını paylaşmak istemeleri ve Thebaililere karşı duydukları nefretti. Bu ovada, eski ahşap imgesi buradan Atina'ya taşınmış Dionysos'un bir tapınağı vardır. Günümüzde Eleutherai'deki imge eskisinin bir kopyasıdır (Paus. I. 38. 8).

¹³ Bir tanrıya adanmış kutsal arazi parçası.

¹⁴ Dokuz *arkhon* vardı: *Arkhon eponymos* (Atina'da görev yaptığı yıla adını veren birinci *arkhon* [ὁ ἄρχων ἐπώνυμος], *arkhon basileus* (Atina'da dokuz *arkhon*'dan ikincisi [ὁ ἄρχων βασιλεύς], *arkhon polemarchos* (Atina'da dokuz *arkhon*'dan üçüncüsü [ὁ ἄρχων πολέμαρχος] ve altı *thesmothes* (Atina'da yasaları düzenleyen ve gözden geçirmekle sorumlu altı *arkhon* [ὁ ἄρχων θεσμοθέτης]. 9 *arkhon* bazı mahkemelerin oturumlarında başkanlığı elinde bulundururdu ve sanıkların sorgulamasını yapardı. Onların ana görevi yasama organlarına başkanlık etmek, yasaların ve kararların doğru uygulanmasını gözetmek, mahkemelerde ve halk meclisinin toplantılarında görüşecekleri konuları önceden hazır etmekte. MÖ V. yüzyılın sonlarında ve IV. yüzyılın başlarında dokuz *arkhon*'un yetkileri özellikle dinsel ve yargısaldı. *Arkhon*'ların görevleri şu şekilde sınıflandırılırdı: Theatral yarışmaların sponsörlerinin belirlenmesi ve değiş-tokuş süreci, büyük Dionysos şenlikleri ve Asklepios onuruna olanlar gibi belirli tören alaylarının ve Delos'taki şenliklerin heyet üyelerinin organizasyonu ve aileyi ilgilendiren konular (Aristot. *const. Ath.* LVI. 2-7).

Arkhon eponymos kendi görev yılına adını verirdi ve *Prytaneion*'da bir ofisi vardı. MÖ V. yüzyılın sonundan itibaren halk meclisinin kararları *arkhon eponymos*'un ismiyle anılmaya başlandı. Ancak bu uygulama özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde genelleşmiş gibi görünmektedir.

Arkhon basileus, *Areios Pagos*'un başkanlığını elinde bulundururdu ve cinayet gibi hukuki işlerden sorumluydu. Gizem ayinlerini gözetlerdi ve belirli bayramların ve kurban törenlerinin düzgün yürütülmesinden sorumluydu. Ayrıca kraliyet stoasında bir ofisi vardı (Aristot. *const. Ath.* LVII. 1-2). Pek çok modern araştırmacı Klasik Dönem Atinası'nda *arkhon basileus*'un monorşinin son kalıntısı olduğunu, yetkilerinin büyük bir kısmının zamanla *Areos Pagos* ve daha sonra da *Boule* (Danışma Meclisi) ile *Ekklesia* (Halk Meclisi) gibi diğer kurumlara geçtiğini söylemektedirler. *Arkhon basileus* cinayet davalarına başkanlık etmek ve dini ritüellerin düzenlenmesini gözetmekten sorumluydu. *Arkhon eponymos* ve *arkhon polemarchos* ile birlikte Atina toplumunda yüksek bir konumu elinde bulundurmıştır (Aristot. *const. Ath.* LVII. 4). Başlangıçta *arkhon basileus*'un her on yılda bir Atina aristokrasiden seçildiğine dair bir gelenek vardı. MÖ 683'den sonra ise yıllık bir görev haline geldi. Solon'un reformlarından sonra da Atinalı aristokrat ailelerden (*Eupatridae*/Εὐπατρίδαι) ziyade yıllık geliri 500 kile ürün getiren arazi sahipleri (*Pentakosiomedimnoi*/Πεντακοσιομέδιμνοι) arasından

seçildi. MÖ 487'den sonra da *arkhon*'luk kurayla belirlendi. Bu hak MÖ 457/6'yılından sonra da Zeugitlere (ὁ ζευγίτης) bahşedildi. Bu kurumda on kabile'nin (*Phyle*) de temsil edilebilmesi için *thesmothetes*'lerin sekreteri onuncu arkhon olarak kurayla seçilirdi. *Arkhon*'ların hepsi makam sürelerinin bitiminden sonra ömür boyu *Areios Pagos*'un (Yüksek Yargı) üyesi olurlardı. *Arkhon basileus*'un eşi *basilinna*'nın (Βασίλιννα ya da Βασίλισσα - kraliçe) şehrin güvenliğini sağlamak için Atina'daki *Boukoleion*'da (Βουκολεῖον - *arkhon basileus*'un ikametgahı) bir festival sırasında evlenmesi ve tanrı Dionysos'la ilişki kurması gerektiği düşünülüyordu. Ancak bunun nasıl yürürlüğe girdiği belli değildir. Bununla birlikte bu Plutarkhos ve Solon'a göre evle sınırlanacak ve önemsenmeyecek bir kadın için önemli bir role sahipti (Stanton 1990, 7; Aristot. *const. Ath.* III. 5).

MÖ V. yüzyıl sürecinde *arkhon polemarchos* yabancıların (ὁ ξένος - konuk, misafir) ve *metoikos*'ların (ὁ μέτοικος - göçmen, bir kente dışardan gelen yabancı) davalarına bakardı. Ve *Epilykeion*'da bir ofisi vardı. Savaşta ölenlerin onuruna düzenlenen cenaze yarışmalarından sorumluydu ve Artemis *Agrotera*'ya (tanrıça Artemis'in kült *epitheton*'larından biri), Enaulios'a (tanrı Ares'in savaşçı, zalim anlamına gelen kült *epitheton*'u) ve tiran katillerine kurban gerçekleştirirlerdi (Aristot. *const. Ath.* 58).

Altı Thesmothetes ve sekreterleri mahkeme sisteminden sorumluydular ve toplantılarının yeri ve zamanını tanımlamak için atanmıştı (*arkhon*'lar konusunda daha detaylı bilgi için bk. *RE* 565-599).

¹⁵ MÖ 410-374 yılları arasında hüküm sürmüş Kıbrıs'taki Salamis kentinin kralıydı. Atinalıları destekledi ve Konon'un Knidos açıklarındaki Sparta filosunu MÖ 394 yılında yenmesine yardım etti.

¹⁶ MÖ 560-527.

¹⁷ MÖ 362.

¹⁸ MÖ 430.

¹⁹ MÖ 490-430. MÖ. V. yüzyılda yaşamış, Klasik Dönem'in en önemli heykeltıraşlarından biri olarak kabul edilen ünlü Hellen heykeltıraş, ressam ve mimar. Pheidias'ın yaptığı Olympia'daki Zeus Olympios heykeli antik dünyanın yedi harikası arasında birisi olmuştur. Pheidias ayrıca Atina akropolisindeki Parthenon'un içinde duran Athena Parthenos (Ἀθηνᾶ Παρθένος - Bakire Athena) ile Erekhtheion ve Propylaia arasında duran devasa bronz bir heykel olan Athena Promakhos (Ἀθηνᾶ Πρόμαχος - önde savaşan Athena) heykellerini de tasarlamıştır (Lundgreen 1997, 190-197).

²⁰ Bu sanatçıların tarihleri bilinmemektedir.

²¹ Protogenes (Πρωτογένης): Büyük İskender'in çağdaşı çok ünlü Hellen ressamlardan birisi. Rhodos tabiyetindeki Karia Bölgesi'ndeki Kaunos'ta doğmuştur. Suidas, Lykia Bölgesi'ndeki Ksanthos'ta doğduğunu söylemekle birlikte Pausanias Kaunoslu olduğunu belirtmektedir. Ünlü doğa tarihçisi yaşlı Plinius da açıkça

Kaunos'ta doğmuş olduğunu vurgulamaktadır. Ünlü ressam Apelles'le çağdaşı ve 112. olimpiyatlarda (yaklaşık MÖ 332) ününün zirvesine ulaşmıştı. Yaşamının büyük bir kısmını da Rhodos'ta geçirdi. Plinius tarafından bahsedilen Protogenes'in diğer resimleri arasında kendisine Büyük İskender'in kahramanlıklarından bazılarını resmetmesini tavsiye eden Aristoteles'in annesinin bir portresi de vardı. Son eserleri arasında İskender ve Pan resimleri ile metnimizde bahsi geçen *thesmothetes*'ler resmi bulunuyordu. Protogenes'ten antik yazarlar tarafından da her zaman büyük bir hayranlıkla bahsedilmiştir. Plinius sanatkarın bronzdan eserler de yaptığını söylemektedir. Suidas resim ve şekil sanatı üzerine Protogenes'in iki kitap yazdığını belirtmiştir (Primaticcio – Richardson 1841, 59).

²² MÖ 279.

²³ Bilinmeyen bir ressam.